

Hoe doe jij dat?

Lesvoorbereiding

Korte omschrijving van de les

Deze les bestaat uit twee delen. In deel 1 bekijken de leerlingen één of meerdere verhalende foto's waarin emoties een rol spelen. Ze vertellen wat ze zien en onderbouwen hun observaties met argumenten. Door open en zonder oordeel te kijken en te luisteren naar de observaties van anderen ontstaat er ruimte en begrip voor andere kijk- en denkwijzen. In deel 2 krijgen de leerlingen de opdracht om zelf een foto te maken waarin ze laten zien op welke manier zij omgaan met een vervelend gevoel na een nare ervaring.

Doel van de les

De leerling:

- oefent kritisch kijken;
- kan onder woorden brengen wat hij of zij ziet en dit met argumenten onderbouwen;
- kan luisteren naar de mening en/of interpretatie van een ander;
- kan zijn oordeel uitstellen;
- ervaart dat er meerdere 'zienswijzen' mogelijk zijn;
- deelt en verwoordt de eigen coping-strategieën;
- krijgt inzicht in het gebruik van eigen coping-strategieën (en die van andere leerlingen).

Lesspecificaties

Duur

Deel 1: 35 – 45 minuten

Na een week

Deel 2: 20 – 30 minuten

Materialen

Deel 1:

- Digibord
- Foto's bij deze les (digitaal)
- Papier/wisbordje per kind
- Pen/potlood/whiteboardstift per kind

Deel 2:

- Kringopstelling
- Geprinte foto's (opdracht leerlingen) of digitaal gedeelde foto's
- Digibord (als foto's digitaal gedeeld worden)

Vorbereiding

Deel 1

- Lees de achtergrondinformatie over VTS
- Bekijk de filmpjes over VTS in de basisschool (zie 'Achtergrondinformatie')
- Zet de foto van je keuze klaar op het digibord. Om de leerlingen vertrouwd te maken met de aanpak van VTS is het aan te raden om eerst foto 1 en 2 te behandelen. Dit kan op verschillende momenten in de week. Neem foto 3 als je besluit om slechts 1 foto te behandelen. Deze foto sluit het beste aansluit aan op de opdracht in deel 2 van de les)
- Bekijk de afbeelding goed. Zoek de aanknopingspunten waar de leerlingen mogelijk iets over zullen gaan zeggen. (Voer dus eigenlijk een VTS-gesprek met jezelf)

Deel 2

- Lees de achtergrondinformatie over coping-strategieën
- Lees de achtergrondinformatie over het voeren van een filosofisch gesprek
- Zet de foto die in deel 1 is besproken klaar op het digibord
- Vraag de leerlingen hun uitgeprinte foto mee te nemen óf
- Verzamel de foto's digitaal
- Zet de te bespreken foto('s) klaar op het digibord

Introductie

2 minuten

Zet de gekozen afbeelding klaar op het digibord. (Kies je ervoor om slechts één afbeelding te bespreken met de leerlingen, neem dan de foto met de demonstrerende mensen.) De afbeelding kan bijvoorbeeld klaarstaan terwijl de kinderen in de klas komen (aan het begin van de dag of na een pauze). Kijk of de nieuwsgierigheid van de kinderen gewekt wordt. Probeer de eerste reacties op te vangen. Start met de instructie, zodra alle kinderen hun plek hebben ingenomen.

Instructie

8 minuten

Geef een korte uitleg. Vertel dat de kinderen een minuut lang gaan kijken naar de afbeelding op het digibord en dat ze daarna vijf minuten de tijd krijgen om op te schrijven wat ze op de afbeelding zien en wat ze daar mogelijk bij denken.

Zet de timer op 1 minuut. Stel de vraag: 'Wat gebeurt er in deze afbeelding?'. Laat de kinderen 1 minuut kijken en de afbeelding in zich opnemen.

Vraag de kinderen hun potlood of pen te pakken. Zet de timer op 5 minuten. Geef de kinderen nu de schrijfpdracht: Schrijf in vijf minuten op wat je op de afbeelding ziet en wat je daar mogelijk bij denkt.

Na vijf minuten stoppen de kinderen met schrijven.

Uitvoering

15 minuten

Voer een VTS-gesprek met de kinderen. Leg eerst de spelregels uit:

- We gaan de afbeelding op het digibord nog eens bekijken. Als je er iets over wilt zeggen steek je je vinger

op.

- Alleen degene met de beurt is aan het woord
- Na de vraag 'Wat kunnen we nog meer ontdekken', kan iedereen weer meedoen
- Alles wat je zegt is goed, want het gaat om wat jij ziet en denkt.

Start het gesprek met de vraag 'Wat gebeurt er in deze afbeelding?'

Geef een van de leerlingen de beurt. Luister goed naar wat de leerling zegt en wijs op het digibord de elementen aan waar de leerling over spreekt.

Als de leerling klaar is geef je in eigen woorden terug wat de leerling heeft gezegd.

Dan kies je iets uit het antwoord van de leerling om op door te vragen. De leerling zei bijvoorbeeld iets over een voorwerp, bijvoorbeeld een tafel: 'je zegt iets over de meubels in deze afbeelding. Waaraan zie je dat dit mogelijk een tafel kan zijn?' (Dit is dus de vraag waaraan zie je dat).

De leerling krijgt nu de mogelijkheid om zijn bewering te onderbouwen met argumenten. Ook nu geef je het antwoord van de leerling in eigen woorden terug

Daarna stel je de volgende vraag: **Wat kunnen we nog meer ontdekken?**

Nu kunnen alle kinderen weer meedoen.

Ga door tot er geen vingers meer over zijn. Bedank de kinderen voor hun aandacht en inbreng.

Afsluiting

10 minuten

Vat het gesprek kort samen. Trek uit alle inbreng een gezamenlijke conclusie. Benadruk dat verschillende standpunten naast elkaar kunnen bestaan en dat het helemaal prima is om je mening bij te stellen als je de input van anderen hebt gehoord. Luisteren naar argumenten van anderen en deze vergelijken met je eigen bevindingen/waarnemingen is belangrijke vaardigheid bij kritisch denken.

Besteed vervolgens aandacht aan de inhoud van de foto. De mensen uiten hun boosheid en frustratie over de aardbevingen middels een demonstratie. Vertel dat demonstreren een manier is om je uit te spreken. Meestal voel je je daarna iets beter. Maar er zijn nog veel meer manieren die je kunt toepassen om je beter te voelen na een nare ervaring.

Leg de opdracht uit: Vraag de leerlingen om in de loop van de week een foto te maken van de manier waarop zij hun gedachten verzetten na een vervelende ervaring, zoals bijvoorbeeld een aardbeving, een ruzie, als ze op hun kop hebben gehad, als je huisdier dood is of iets dergelijks. Vraag de leerlingen hun foto geprint op A4 mee te nemen, of digitaal aan te leveren als je dat makkelijker vindt. Kies een datum waarop alle leerlingen de foto hebben geleverd.

Deel 2

Dit deel van de les vindt (max.) een week later plaats. In de tussentijd voeren de leerlingen thuis de opdracht uit die aan het eind van deel 1 is gegeven.

Introductie

5 minuten

Zet de foto 3 (Martinitoren gestut) uit de vorige les (deel 1) op het digibord. Blik kort terug op deze les.

- Wat hebben de leerlingen uit deze les meegenomen?
- Wat vonden de leerlingen waardevol uit deze les?
- Hebben ze in de afgelopen dagen nog aan de foto en de les gedacht?

Vertel dat de foto's van de leerlingen tijdens het kringgesprek centraal staan. Vraag ze hun foto's mee te nemen in de kring.

Introductie

5 minuten

Vertel dat de foto's van de leerlingen tijdens het kringgesprek centraal staan. Vraag ze hun foto's mee te nemen in de kring.

Instructie

5 minuten

Vertel dat wie dat wil zijn/haar foto mag delen met de groep. Meerdere kinderen kunnen tijdens de les aan de beurt komen.

Geef aan dat je verwacht dat de groep een luisterende houding aanneemt als een leerling zijn/haar verhaal bij een foto vertelt. Leerlingen mogen vragen stellen aan de leerling die vertelt. Spreek eventueel een gebaar af waarmee leerlingen kunnen aangeven dat ze een vraag hebben. (Bijvoorbeeld, vuist vooruit).

Uitvoering

20 minuten

Start het gesprek rond de eerste foto van een leerling.

Zie de tips voor het gesprek bij de achtergrondinformatie.

Volgen er geen reacties meer of loopt het gesprek af, vervolg dan de les met een andere foto.

Vraag bijvoorbeeld:

- Wie heeft een vergelijkbare aanpak met een andere foto?
- Wie heeft een zelfde foto, maar met een andere aanpak?
- Wie heeft een foto en/of aanpak die nog niet besproken is?

Voel aan hoe lang het gesprek op gang blijft. Verslapt de aandacht, werk dan naar de afsluiting toe.

Afsluiting

10 minuten

Vraag of alle leerlingen hun foto omhoog willen houden. Vraag aan de groep of ze thema's of categorieën kunnen ontdekken in de foto's. Probeer clusters te maken van foto's (bijvoorbeeld sport, vrienden, troost bij huisdier, hobby/creativiteit, familie, buiten spelen). Zo ontstaat een beeldend overzicht van verschillende coping strategieën. Hang de foto's per cluster op. Vraag de leerlingen tot slot om in maximaal drie regels hun aanpak te omschrijven. Voeg de teksten toe aan de foto's.

Achtergrondinformatie deel 1

VTS

In deze les wordt gebruik gemaakt van het didactisch principe VTS (Visual Thinking Strategies). VTS is een wetenschappelijk onderbouwde methode om mensen beter te leren observeren door naar kunstwerken te kijken. Er wordt in deze les gekeken naar foto's in plaats van kunstwerken maar het principe blijft hetzelfde. Het gaat om open, zonder oordeel kijken, onderzoeken, luisteren naar en voortbouwen op elkaar. Tegelijk leren kinderen kritisch denken en hun taalvaardigheid verbeteren: ze vergroten hun woordenschat en leren beter formuleren. Er is geen goed of fout, er zijn verschillende kijk- en denkwijzen mogelijk. De leerlingen ervaren dat iedereen anders kijkt en leren verschillen accepteren. De methode leidt tot verdieping en actieve deelname aan het gesprek.

Begeleiden van een VTS-gesprek

Tijdens een VTS-gesprek kijken leerlingen in een groep naar een of meer foto's/kunstwerken onder begeleiding van een gespreksleider. Belangrijk is dat het kunstwerk/de foto past bij de leeftijd en de belevingswereld van de kinderen. Het meest geschikt is een verhalende afbeelding die de kinderen kunnen beschrijven en die voor verschillende interpretaties vatbaar is.

Met kinderen in de onderbouw kan het gesprek ca 10-15 minuten duren, met oudere kinderen ca 20 minuten. Laat een foto/afbeelding van een kunstwerk (op het digibord) zien. Leg de methode en de spelregels uit.

Start altijd met ongeveer een minuut in stilte kijken naar de afbeelding.

Drie vragen

Bij VTS stel je steeds dezelfde drie open vragen, in een vaste volgorde:

Wat gebeurt er in deze afbeelding? Een van de leerlingen geeft antwoord. De gespreksleider herhaalt in eigen woorden wat de leerling heeft ingebracht. Wanneer de leerling bijvoorbeeld iets heeft gezegd over een kat op de afbeelding, kan de gespreksleider zeggen: Jij zegt iets over het dier in deze afbeelding. Je denkt dat het een kat is. Dit is de brug naar de tweede vraag:

Waarom zie je dat? Nu kan de leerling zijn bewering onderbouwen met argumenten. Het kan gebeuren dat de onderbouwing al meteen erbij wordt gegeven door de leerling. Dan gaat het gesprek verder met de 3^e vraag.

Wat kunnen we nog meer ontdekken? Deze vraag nodigt alle leerlingen uit om op zoek te gaan naar een nieuw onderdeel in de afbeelding waar iets over gezegd kan worden. Wie wat wil zeggen steekt zijn vinger op, krijgt een beurt en vertelt wat hij/zij ziet. De gespreksleider wijst aan en herhaalt in eigen woorden wat de leerling heeft gezegd wanneer de leerling uitgesproken is.

De vraag 'Wat gebeurt er' in deze afbeelding wordt alleen aan het begin van het gesprek gesteld. De rest van het gesprek wordt op gang gehouden met de vragen 'Waarom zie je dat' en 'Wat kunnen we nog meer ontdekken?'

Parafaseren

De gespreksleider parafraseert alle antwoorden die de leerlingen geven. Dit is bedoeld om te controleren of je de antwoorden van de kinderen goed hebt begrepen. Tegelijkertijd biedt het kansen voor rijke taal. Je kunt de zinnen van de kinderen 'duiden' door te classificeren. Zegt een kind bijvoorbeeld iets over een gele jurk, dan kan de gespreksleider zeggen: 'jij zegt iets over de kleur van het kledingstuk'. Zo leren kinderen nieuwe woorden en leren ze denken in categorieën (geel hoort bij de categorie kleur, jurk bij de categorie kleding). Met parafaseren kun je ook overeenkomsten en tegenstellingen in waarnemingen aan elkaar linken bijvoorbeeld door te zeggen: 'jij sluit aan bij wat ... zei, en ziet ...' of 'in tegenstelling tot wat net werd gezegd, denk jij...'. Leerlingen zullen vanzelf nadenken over wat klasgenootjes zeggen en hierop reageren of aanvullen. Gezamenlijk ontdekken zij wat er op de afbeelding volgens hen gebeurt.

Aanwijzen

Wanneer een leerling aan het woord is wijst de gespreksleider alle onderdelen in de afbeelding aan waar de leerling iets over zegt. Dit helpt de andere kinderen om mee te kijken en te begrijpen waar hun klasgenoot het over heeft. Kinderen die bepaalde woorden niet kennen, zullen door het aanwijzen makkelijker nieuwe woorden leren.

Oefening in kritisch denken

Het gaat bij deze methode er niet om, te komen tot (kunst)historische kennis of het achterhalen van wat de kunstenaar/fotograaf heeft bedoeld, maar om beter te leren waarnemen en uitspraken te onderbouwen met argumenten. De onderdelen interpreteren, analyseren, evalueren, concluderen en uitleggen (uit het leerplankader kritisch denken) komen in deze activiteiten allemaal in meer of mindere mate aan bod. Stimuleer de leerlingen om nieuwsgierig te zijn, te onderzoeken, op zichzelf te vertrouwen bij het kijken en benoemen van wat ze zien, naar elkaar te luisteren en met respect om te gaan met wat klasgenootjes opmerken. Dit zijn belangrijke houdingsaspecten bij kritisch denken.

Bron: www.slo.nl 2

Bekijk vooraf deze filmpjes voor een indruk van een VTS-gesprek:

- <https://vimeo.com/139379816>
- <https://www.youtube.com/watch?v=cUTxpKWqwC8>

Achtergrondinformatie deel 2

In hoofdstuk 2.3 Psychosociale aspecten in de Handleiding lesprogramma 'Aardbevingenwijzer' staat informatie opgenomen over coping-strategieën (5 G's). Het is verstandig dit hoofdstuk ter voorbereiding door te nemen.

Tips voor het gesprek over de foto's van de leerlingen:

- Hou vaart in de les! Zo hou je de aandacht en dwalen kinderen niet af.
- Laat de kinderen aan het woord; als leerkracht stel je vragen, en geef je kinderen de beurt. Laat je eigen mening dus achterwege. Hierdoor geef je kinderen de volledige ruimte om hun eigen mening te vormen, en zullen ze zich niet laten leiden door verwachtingen of gewenste antwoorden. Dit betekent ook dat je meningen van kinderen op een gelijke manier beoordeelt.
- Vraag kinderen expliciet om goed naar elkaar te luisteren, en op elkaar te reageren.
- Kinderen willen namelijk vaak hun eigen verhaal vertellen aan de meester/juf, terwijl het gesprek zich verder kan ontwikkelen wanneer ze met elkaar in gesprek gaan.
- Een goede voorbereiding op zoveel mogelijk verschillende wendingen van het klasgesprek zorgt ervoor dat je scherper kunt reageren in het gesprek.